

Соломахін А., Поліха Л., Ребрей Г. Права дитини у фокусі освіти і медицини: відкриті та нові теми для медіа. *Права людини та мас-медіа в Україні. Частина 2: Конспекти лекцій / За ред. Виртосу І., Шендеровського К.* Київ: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С.47-57.

Леся Поліха, кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри журналістики, Ужгородський національний університет

Андрій Соломахін, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри соціальних комунікацій, Херсонський державний університет

Ганна Ребрей, методистка центру практичної психології та соціальної роботи Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.

ПРАВА ДИТИНИ У ФОКУСІ ОСВІТИ МЕДИЦИНИ: ВІДКРИТІ ТА НОВІ ТЕМИ ДЛЯ МЕДІА

1. Права дитини на освіту та здоров'я: принципівий напрям висвітлення дитячих питань у відкритому соціальному середовищі.

Порушуючи проблему прав дітей, необхідно наголосити на тому, що це одна з найзахищеніших категорій населення не лише в контексті вітчизняного законодавства, а й світового. Однак важливо окреслити ключові питання – яку категорію громадян український законодавець вважає дітьми, та що таке дитинство? Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04. 2001 року № 2402-III дає таке визначення: «дитина – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше», у свою чергу «дитинство – період розвитку людини до досягнення повноліття» [3]. Подібне формулювання знаходимо в Конвенції ООН «Про права дитини»: «...дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» [6].

Права дітей в Україні загалом, та в системі освіти зокрема регулюють такі нормативно-правові акти як Конституція України, Закони України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти», «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад» тощо [9].

Розв'язання формули «дитина – здоров'я» можемо віднайти в Конституції України, зокрема статті 49 «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування», а також Законі України «Про охорону дитинства», де у статті 6 (Розділ II «Права та свободи дитини») зазначено: «Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя» [3].

Права дитини на освіту та здоров'я підкріплюється Конвенцією ООН «Про права дитини», зокрема статтею 24 «Держави-учасниці визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я і засобами лікування хвороб та відновлення здоров'я» [6] та статтею 28 «Держави-учасниці визнають право дитини на освіту...» [6].

Де-юре ми маємо досить ґрунтовну правову базу, яка комплексно забезпечує дітей правами на освіту та здоров'я, де-факто реалії, пов'язані з низкою соціальних, економічних, моральних аспектів, вимальовують нам цілий комплекс важливих проблем, які умовно можна поділити на три кластери:

- 1) проблеми, які виникають у дітей в освітньому просторі (дитина – освіта);
- 2) проблеми пов'язанні з медичними послугами (дитина – здоров'я) (див. пункт 3);

3) проблеми периферійного характеру, адже освіта й здоров'я прямопропорційно залежні («дитина – освіта/здоров'я»).

Перша окреслена група «дитина – освіта» пов'язана з досить вагомою частиною життя кожної дитина, адже отримання якісної освіти невід'ємна потреба сучасного суспільства. Отже, *якість освіти*, тема наскрізного характеру, зумовлена з одного боку недостатньою кількістю кваліфікованих учителів, з іншого – низькою матеріально-технічною базою загальноосвітніх закладів освіти: шкіл, коледжів, училищ, технікумів тощо. Низьке фінансове заохочення педагогів, високі вимоги з боку держави, батьків, нівелювання вчительського авторитету у суспільстві, у тому числі ЗМІ, зумовлює дефіцит якісних кадрів.

Створення безпечного середовища та профілактика правопорушень є важливою проблемою буденного шкільного життя. Адже зазвичай підлітки залишаються віч-на-віч зі своїми проблемами, недовіра до батьків, вчителів, однолітків ізолює дитину, позбавляє її можливості висловитися, поділитися своїми тривогами, думками, страхами. Це може бути фундаментом для назрівання конфліктів, непорозумінь, булінгу (див. пункт 2), саме тому просування шкільної медіації є важливим аспектом виховного та навчального процесу. «Важливе завдання, що стоїть перед медіацією в школі, — створення безпечного середовища та профілактика правопорушень. Створення служб примирення в Україні рекомендовано в листі Міністерства освіти і науки України «Щодо подолання злочинності серед неповнолітніх та організації профілактичної роботи», зокрема зазначається, «у школах, в яких активно діють програми медіації, кількість звернень до шкільної адміністрації з приводу конфліктів та кількість бійок серед учнів зменшуються на 80%, а кількість випадків тимчасового усунення школярів від навчання — на 75%» [19].

У фокусі є питання *культурного дозвілля школярів або шкільних гуртків*, адже загальноосвітні навчальні заклади мають забезпечувати і позашкільну освіту, зокрема виховання громадянина України, вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду; виховання поваги до Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії; виховання шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку; створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів; формування у вихованців, учнів і слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки; задоволення потреб у професійному самовизначенні; досконалення фізичного розвитку вихованців тощо (Закон України «Про позашкільну освіту» [4]. Однак стаття 22 Закону України «Про позашкільну освіту» говорить: «норма годин на одну тарифну ставку керівників гуртків, секцій, студій, клубів, творчих об'єднань закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності, а також педагогічних працівників мистецьких шкіл становить 18 навчальних годин на тиждень» [4], що звичайно ж викликає низьку зацікавленість педагогів провадити якісну роботу по втіленню вищевказаних напрямів. У результаті діти отримують низьку якість освітніх послуг у цій царині та втрачають інтерес до відвідування подібних гуртків.

Гаджети в освіті одна з топ-проблем в українському інформаційному просторі: «Проблема не лише в гаджетах: як запобігти погіршенню зору в дитини» («Твоє Місто»), «Діти в світі гаджетів» («Видавництво старого Лева»), «Гаджети: і забавка, і освіта» («День») тощо. Вектори цього важливого питання торкаються освіти, психічного та фізичного здоров'я дитини, здатності до соціалізації, спілкування.

Інклюзія в освіті, точніше *питання доступності шкіл дітям з особливими потребами* є принципово важливим в українському інформаційному просторі, адже переважна кількість шкільних будівель в Україні є радянським спадком, тому говорити про належне оснащення освітніх закладів спеціальними під'їздами, пандусами, підйомниками, ліфтами марно й говорити. За словами экс-міністерки МОНУ Лілії Гриневич: «Ще мало закладів з архітектурною доступністю вище першого поверху. Також

недостатньо уваги приділяється доступності пришкольних територій: наявність під'їздів, паркувальних місць для осіб з інвалідністю, зокрема, для підвезення дітей на візках, обладнаних спортивних майданчиків для дітей з інвалідністю тощо. Дуже мало закладів освіти обладнано спеціальними туалетними кімнатами. Однак, слід наголосити, що ситуація поступово змінюється на краще. За оперативною інформацією наприкінці 2018-го безперешкодний доступ для осіб з особливими потребами до 1-го поверху забезпечений у 11 560 закладах освіти, що становить 74% від загальної кількості. Також минулого року МОН підвищило вимоги до доступності. Так, доступність закладів стала частиною ліцензійних вимог до провадження освітньої діяльності» [18].

Відсутність *інформаційного простору*, спорадичне залучення фахівців правоохоронних органів, представників місцевого самоврядування, спеціалістів медичних закладів, рятувальників, правозахисників до діалогу з учнями, що тягне за собою відсутність важливих знань у різних життєвих ситуаціях.

Важливою групою в контексті висвітлюваної тематики є «дитина – освіта / здоров'я», адже постає низка актуальних питань, які періодично порушуються у відкритому соціальному середовищі:

1) проблема *оздоровлення в шкільних таборах* знаходить своє відображення у вітчизняних ЗМІ, часто з яскраво вираженою негативною конотацією: «Неналежність відповідних умов для організації літніх таборів відпочинку при школах – одна з найголовніших проблем їх функціонування. Дуже часто шкільне подвір'я є єдиним місцем розваг і відпочинку дітей, на якому вони і спілкуються, і займаються спортом, і проявляють свої творчі здібності. І не біда, що на вулиці спека до 30 градусів або злива, асфальт, відкрита місцевість, відсутність водойм чи навіть кондиціонерів» («Педагогічна преса»); «Шкільний табір – це взагалі законно? Кому потрібен «відпочинок на асфальті»?» («Etcetera»);

2) питання *санітарно-гігієнічних умови* є одними з ключових, що впливають на якість перебування та навчання дітей в закладах освіти. З боку держави регулюється Державними санітарними правилами і нормами влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01) відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» та інших нормативно-правових актів. Однак, постає низка невирішених питань щодо шкільних вбиралень, умивальників, освітлення, місць для навчання тощо.

Низка окреслених питань, а також їх дотримання складають комплекс суспільних проблем, які не можуть оминати своєю увагою ЗМІ. Проте слід пам'ятати як висвітлювати інформацію про дітей, яких норм дотримуватися. Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики подає такі загальні рекомендації:

- Не можна залучати дітей до участі в програмах і передачах, що не дозволені для перегляду ними;

- Програми за участі малолітніх та неповнолітніх дітей обов'язково мають проходити за участі психолога та юриста, які мають досвід роботи з дітьми та представляють інтереси дитини;

- Журналістські матеріали, що стосуються дитячої соціальної проблематики (наприклад, усиновлення, дитяче насильство, підліткова злочинність, сексуальні злочини) мають містити коментарі фахових експертів – правозахисників, педагогів, юристів, психологів;

- Журналісти мають поважати право дітей на приватність і не втручатися в приватне життя малолітніх та неповнолітніх, якщо інформація про них не становить суспільного інтересу;

- Журналісти мають дбати про конфіденційність дітей. У разі висвітлення негативних подій у житті дитини або її сім'ї та таких подій, що можуть наразити дитини на небезпеку або спричинити негативне ставлення до дитини з боку найближчого

соціального оточення чи громади, обличчя дитини, її ім'я, прізвище, місце проживання та навчання приховуються [2].

Не зайвим буде додати до цього списку норму з редакційних настанов ВВС «Ми повинні забезпечувати, щоб фізичне та емоційне благополуччя і гідність людей віком до 18 років, а особливо дітей молодших 15 років були захищені під час виробництва і трансляції програм та онлайн-матеріалів незалежно від будь-якої згоди, одержаної від них, їхніх батьків, опікунів чи будь-кого іншого, хто замінює батьків» [2].

2. Дитина та її захист від цькування, булінгу, ігнорування в навчальному закладі.

У інформаційних матеріалах, що подані у додатку до Листа МОН № 1/9-414 від 27.06.19 року Деякі питання щодо створення у 2019/2020 н. р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок визначено: «Завдання освітян робити все, аби сучасні діти могли навчатися без страху і насилля, отримувати ціннісні життєві навички, які відповідають світу що змінюється. Принцип запобігання та реагування на насилля, жорстоке поводження та експлуатацію дітей має бути ключовим у організації освітнього процесу закладів освіти» [7]. Для цього зроблено і робиться багато і на всіх рівнях. Так МОН отримало від Представництва Дитячого фонду ООН в Україні ще в серпні 2016 року концептуальну записку «Безпечні школи в Україні», у якій було запропоновано можливі компоненти програмного підходу до створення безпечних шкіл. На прохання МОН України розроблено концепцію «Безпечної і дружньої до дитини школи». Представництво ЮНІСЕФ в Україні забезпечило ресурси для впровадження відповідного проекту у 10 пілотних навчальних закладах Донецької та Луганської області».

Відповідно до наказу МОН від 9 січня 2019 року № 17, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. за № 250/33221 «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти здійснюється зокрема за напрямом «освітнє середовище закладу освіти», а саме:

- забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці;
- створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації [15].

Отже, головною метою у закладі освіти визначається навчання дітей та дорослих безпечній взаємодії у освітньому процесі, а також захист дітей від насильства та зловживань з боку однолітків та дорослих (батьків, опікунів або працівників закладів освіти).

Проблематика запобігання та протидії насильству, булінгу, конфліктам передбачає системну роботу педагогічного загалу щодо удосконалення та підвищення компетентності всіх учасників освітнього процесу.

Для побудови безпечного освітнього середовища у закладі освіти можна скористатися методичним посібником «Кодекс безпечного освітнього середовища», який передбачає навчання школярів, батьків, педагогічних працівників закладів освіти правилам безпечної поведінки особистості, формування навичок уникнення потенційних ризиків та небезпек, а також навичок подолання труднощів у власному житті [5].

На сайті МОН розміщено створений для вільного доступу банк педагогічних технологій у рубриці «Корисні посилання щодо теми антибулінгу» для використання в профілактичній роботі в закладах освіти [14].

Розроблений безкоштовний онлайнкурс «Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти», який був створений за ініціатииви МОН допоможе розібратися в питаннях булінгу. Мета курсу – навчити освітян розпізнавати ситуації булінгу (цькування) та вчасно і правильно реагувати на його прояви в освітньому середовищі [12].

Також цим питанням присвячений ще один безкоштовний та доступний для всіх курс «Недискримінаційний підхід в навчанні». ГО «Студена» спільно зі студією онлайн-освіти EdEra створив його у межах Нової Української Школи, і спрямований на протидію дискримінації в освітньому середовищі [10].

Величезний вклад в вирішення проблеми викорінення булінгу в освітньому середовищі здійснює Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда - Україна» [8].

Робота ведеться не лише на методичному рівні - видання посібників, а й просвітницькому. В березні 2018 р. МОН залучило всесвітньо відомого оратора Ніка Вуйчича для проведення мотиваційних зустрічей з учителями та учнями та стимулювало початок діалогу про булінг [1]. Відеоматеріали про ці зустрічі розміщені у вільному доступі на сайті МОН, які можна використовувати в освітньому процесі з метою запобігання булінгу та формування суспільної свідомості неприйняття булінгу в міжособистісних стосунках.

19 січня 2019 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. № 2657-VIII [16].

Згідно з КУпАП (Кодекс України про адміністративні правопорушення) – булінг (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладання штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів, або від 20 до 40 годин громадських робіт. Якщо булінг (цькування) вчинено групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, штраф становитиме від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин. Булінг (цькування), вчинений малолітньою або неповнолітньою особою, тягне за собою накладання штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють. Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення на нього штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20 процентів заробітку.

Олександра Падучак голова ГО «Безпечний світ», юрист, член робочої групи Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти з підготовки Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» у Всеукраїнському щотижневому професійному юридичному виданні «Юридична газета online», аналізуючи перший рік реалізації Закону щодо протидії булінгу, відзначає наступні моменти:

- проблемі булінгу почали приділяти більше уваги, що з впевненістю можна віднести до позитивних моментів. В Україні на державному рівні визнали існування серед дітей такої проблеми як булінг (цькування). Цю проблему визнали не просто складним соціально-педагогічним, психологічним явищем, але й прийняли той факт, що булінг — це по суті насильство, а не звичайний конфлікт. За рівнем суспільної небезпеки це правопорушення віднесли до адміністративних, передбачивши відповідний склад у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП). Згідно статті 173-4 КУпАП: Булінг (цькування) учасника освітнього процесу - діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

- Закон заклав основні інструменти профілактики та протидії булінгу в закладах освіти, більшість з яких побудовані на засадах міждисциплінарної взаємодії [21]. Протягом року проводилася масштабна правопросвітницька діяльність, Міністерством юстиції ініційовано Всеукраїнський антибулінговий тиждень (16-21.09.2019 р.), до якого

долучилися не лише заклади освіти та державні органи, але й широке коло громадських організацій, засоби масової інформації, відомі співаки й актори, кінематографісти та освітні інтернет-платформи тощо.

За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, станом на 09.12.2019 р. суди розглянули 316 справ про булінг, з яких у 123 справах було винесено рішення про накладення стягнення:

- у 103 випадках (84%) – штраф (найчастіше на матір дитини);
- у 10 випадках (8%) – громадські роботи (які на думку суддів рідко призначаються, оскільки не є ефективними);
- у 9 випадках – попередження, яке не перебачено в санкції статті;
- в 1 випадку – зобов'язання публічно вибачитися.

Окрім того, 88 справ (28% від загальної кількості справ) відправлено на доопрацювання до органів Національної поліції, 84 справи (26%) було закрито за відсутністю складу правопорушення або у зв'язку зі спливом строку позовної давності, у 21 справі (6%) суд обмежився усним зауваженням. При цьому важливим є не кількість винесених рішень, в ситуації з булінгом основні зусилля спрямовані на профілактику цього явища. Передбачена Законом відповідальність за булінг, насамперед, відіграє профілактичну функцію, вже потім — каральну [21].

Звичайно дуже добре, що факти булінгу отримують належне реагування і висвітлення в засобах ЗМІ, але тут слід також наголосити на важливості дотримання прав кожної дитини в цьому непростому процесі. Важливо також, щоб при висвітленні таких подій журналісти передусім надавали перевагу інтересам дитини, а не успішній публікації чи передачі. Поширення інформації про дитину чи використання персональних даних дитини з дозволу батьків не завжди відповідає інтересам самої дитини. До персональних даних можна віднести як прізвище, ім'я, по-батькові, адресу, телефони, паспортні дані, національність, освіту, релігійні та світоглядні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, дату і місце народження, місце проживання та перебування, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї дитини з іншими особами, зокрема членами сім'ї, так і відомості про події і явища, що відбувалися чи відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя дитини. Тобто, не тільки персональні дані, а й будь-яка інформація, за якою можна ідентифікувати дитину може їй нашкодити, іноді навіть через багато років. Намагаючись найкраще захистити права та інтереси дитини, необхідно враховувати точки зору самих дітей та зважати на них відповідно до віку та зрілості дітей. На жаль, в нашій країні цих правил часто не дотримуються.

У сфері профілактики булінгу залишається ще багато проблемних моментів застосування Закону. Найболючішими серед них є такі: відсутність підзаконних нормативних актів; відсутність загальнодержавних антибулінгових профілактичних програм; відсутність в закладах освіти психологів, соціальних педагогів або їх надмірна завантаженість; незнання, куди звертатися за юридичною допомогою; протистояння школи та батьків, замість кооперації та координації зусиль, у питаннях протидії булінгу; слабка комунікація закладів освіти з органами поліції та іншими органами влади; відсутність системної роботи щодо подолання проявів булінгу та домашнього насильства. Шкода, коли профілактична робота в закладах освіти має суто формальний характер. Відсутність системних навчальних програм для вчителів, дітей та батьків, спрямованих на вироблення компетентностей та навичок ненасильницької поведінки, підвищення рівня емоційного інтелекту, зводить нанівець всю роботу з протидії булінгу.

Для забезпечення реалізації Закону щодо протидії булінгу потрібно було розробити та затвердити низку підзаконних нормативних актів, а саме план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти, порядок реагування на випадки булінгу (цькування) та порядок застосування заходів виховного впливу. Проекти

цих документів були розроблені та 01.04.2019 р. оприлюднені на сайті Міністерства освіти та науки для громадського обговорення.

Оприлюднення телефонів довіри є необхідною просвітницькою мірою, зокрема:— Національна дитяча «гаряча лінія» 116 111 або 0 800 500 225 (з 12.00 до 16.00);— Гаряча телефонна лінія щодо булінгу 116 000;— Гаряча лінія з питань запобігання насильству 116 123 або 0 800 500 335;— Уповноважений Верховної Ради з прав людини 0 800 50 17 20;— Уповноважений Президента України з прав дитини 044 255 76 75;— Центр надання безоплатної правової допомоги 0 800 213 103;— Національна поліція України 102.

3. Права дитини у фокусі медицини: відкриті та нові теми для медіа

3.1. Поняття про найкращий інтерес для дитини, доступність до благ

Піклування про здоров'я дітей обов'язком батьків. Одним з важливих питань прав дитини в охороні здоров'я є підтримка та присутність батьків під час лікування. Права батьків у лікарні чітко прописані у Статті 64 «При неможливості госпіталізації або відсутності показань до стаціонарного лікування хворої дитини мати або інший член сім'ї, який доглядає дитину, може звільнитися від роботи з виплатою допомоги з фондів соціального страхування у встановленому порядку. При стаціонарному лікуванні дітей віком до шести років, а також тяжкохворих дітей старшого віку, які потребують за висновком лікарів материнського догляду, матері або іншим членам сім'ї надається можливість перебувати з дитиною в закладі охорони здоров'я із забезпеченням безплатного харчування і умов для проживання та виплатою допомоги по соціальному страхуванню у встановленому порядку [13].

Навіть при чітко визначених орієнтирах в Законі, в нашій державі все ще постають питання присутності батьків. Зокрема, у 2018 році в Києві пройшла Друга всеукраїнська конференція з сімейно-орієнтованої медицини основним питанням якої було «Чи є місце батькам у лікарні поряд із хворими дітьми?». «Учасників конференції попросили відповісти на запитання: що заважає залучати рідних дитини у лікувальний процес? Понад половина присутніх назвала саме цю причину: бракує місця у лікарнях. Однак справа не тільки в тому, що батьків фізично ніде розмістити. Багато вітчизняних педіатрів далі залишаються прихильниками думки, що батькам нема чого робити в лікарняних стінах. Хворою дитиною повинні опікуватись медики, а родичі тут зайві – вони тільки заважають лікарям та розносять інфекції.

Світовий досвід засвідчує зворотне. Результати наукових досліджень навела на конференції міжнародний експерт, професор медичного департаменту сімейного догляду з Каліфорнійського університету Лінда Франк. Новонароджені, які перебувають у безпосередньому тактильному контакті з матір'ю і вигодовуються грудним молоком, швидше набирають вагу. У недоношених малюків, яких виходжують методом «кенгуру» – прикладання до материнських грудей – зростають шанси на виживання. Критично важлива присутність мами чи тата і для старших дітей: це пом'якшує стресові наслідки перебування у лікарні, дуже травматичні для дитини, і пришвидшує одужання. «Батьки – це необхідні «ліки» для дитини», – наголосила Лінда Франк, яка пройшла шлях від медсестри до професора, дослідника сімейно орієнтованої медицини» [20].

У 2017 році в Україні почали відкривати спеціальні сімейні кімнати Рональда МакДональда. Це пристосовані приміщення для якнайкращого перебування батьків та одужання дітей. Тут передбачено кухню, душову кімнату, місця для сну, зону відпочинку, ігрову зону, пральну машину, доступ до Інтернету, бібліотеку. В Україні вже функціонують три Сімейні Кімнати, зокрема у Львівській обласній дитячій клінічній лікарні «Охматдит», Вінницькій обласній дитячій клінічній лікарні та Національній дитячій спеціалізованій лікарні «ОХМАТДИТ» в Києві.

3.2. Участь дитини у прийнятті рішень

Згідно норм Закону дитина у віці 14 років має право сама приймати рішення. Зокрема у статті 284 (ч. 3, 4, 5), 286 (ч. 4), 289) вказано «Надання медичної допомоги фізичній особі, яка досягла 14 років, провадиться за її згодою. Повнолітня дієздатна

фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, має право відмовитись від лікування. У невідкладних випадках, за наявності реальної загрози життю фізичної особи, медична допомога надається без згоди фізичної особи або її батьків (усиновлювачів), опікуна, піклувальника» (ч. 3, 4, 5 ст. 284). До того ж, у працюючих підлітків є також зобов'язання щодо медичних оглядів, зокрема у Стаття 66 зазначено: «Медичний огляд підлітків є обов'язковим для вирішення питання про прийняття їх на роботу. Медичні огляди працюючих підлітків повинні проводитись регулярно, але не рідше одного разу на рік».

3.3. Дитина та її захист від неякісних, несвоєчасних медичних послуг.

Відсутність якісного обстеження, надання об'єктивного діагнозу, недоліки в матеріально-технічному забезпеченні лікувальних закладів, обмежений доступ у сільській місцевості до послуг охорони здоров'я це основні проблеми, що стосуються лікування не тільки дітей, але й дорослих.

Програма Дитячого міжнародного фонду ЮНІСЕФ "Здоров'я та розвиток молоді" проводить просвітницьку роботу серед молоді та її лідерів стосовно навчання соціальних навичок — у формуванні здорового способу життя, в заходах профілактики ВІЛ/СНІДу.

3.4. Принципи саморегулювання та алгоритми створення якісного медійного контенту з визначеної теми.

Форма колективного звернення громадян, а саме електронні петиції надали можливість не тільки оприлюднити проблеми в медіа, але й провести шлях до втілення та вирішення важливих питань. Одним із останніх таких звернень щодо охорони здоров'я дітей є петиція №22/070952-еп про «Захист прав дітей, батьки яких відмовляються від проведення своїм дітям профілактичних щеплень, на дошкільну, загальну середню освіту та права на охорону здоров'я». За кількісними даними із 25000 голосів петиція набрала 126 [17].

У посібнику «Медіа та права дитини», що базується на практичному досвіді журналістів, вироблено рекомендації щодо «правильного розкриття у медіа «дитячого питання», впливу на життя дитини вчинків і рішень дорослих. На основі вміщених контрольних запитань, можна виробити алгоритми створення якісного медійного контенту з теми дотримання прав дитини в медичних закладах. А саме:

- Стежите за офіційними повідомленнями та статистикою щодо здоров'я дітей у країні.
- Консультуватись з відомими експертами, просити їх прокоментувати ці дані. Звернути увагу, чи є твердження або дані у показниках статистики, що носять дискримінаційний характер.
- Дослідити випадки епідемій серед дитячого населення та причини їх виникнення, включно з питаннями екології та стану державної системи охорони здоров'я. Чи існують масові програми імунізації? Як держава регулює питання охорони здоров'я материнства та дитинства? Порівняти розмір фінансування з іншими секторами надання послуг населенню.
- При вивченні питань пологів та педіатрії користуватися принципами «людського інтересу». Чи є рівень проблем при народженні високим? Наскільки ефективними є послуги для дітей у лікарнях? Дослідити, наскільки доступними для дітей та їхніх сімей є складні методи лікування, наприклад трансплантація кісткового мозку при лейкемії. Чи існують довгі черги дітей на невідкладні операції?
- Дослідити ефективність просвітницьких програм, що допомагають дітям приймати відповідальні рішення стосовно власного життя, особливо стосовно харчування та статевої поведінки.
- Стежити за офіційними статистичними даними щодо кількості дітей, які живуть з ВІЛ-інфекцією, у вашій країні. Вивчити найбільш розповсюджені шляхи передачі ВІЛ у вашій країні. Звернути увагу на тенденції – вони можуть змінюватися. Чи відносяться діти та молодь до груп ризику?

• Вивчити питання, пов'язані з юридичним і соціальним статусом дітей, які живуть з ВІЛ. Чи є закони, які гарантують їхні права? Наскільки ці закони виконуються реально? Чи є у дітей, які живуть з ВІЛ, доступ до антиретровірусної терапії? Чи вистачає у країні таких препаратів? Наскільки доступними вони є? Чи зберігається у медичних закладах таємниця діагнозу щодо дітей з ВІЛ? Чи є у вашій країні юридична відповідальність за розголошення діагнозу? Якщо так, то чи поніс за це хтось відповідальність?

• Зберегти конфіденційність щодо особи дитини, яка живе з ВІЛ. Отримати дозвіл від батьків або опікунів дитини (зафіксований у письмовому вигляді або записаний в інший спосіб) на оприлюднення інформації про її ВІЛ-статус.

• Дотримуватися рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я для журналістів, котрі працюють із темами, пов'язаними зі здоров'ям.

Серйозність та важливість висвітлення медичних тем у медіа є нагальним завданням сьогодення. У грудні 2019 року було відкрито конкурс «Медична журналістика» з метою висвітлення реформи системи охорони громадського здоров'я. «Медійна програма в Україні» (або «МПУ») виконується міжнародною неприбутковою організацією Internews за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Internews має на меті підтримувати проекти, котрі сприятимуть реалізації одного з основних завдань «Медійної програми в Україні» — а саме, збільшенню обсягів виробництва високоякісного, змістовного медіа-контенту на всій території України, передусім у східних і південних регіонах з фокусом на трансформації системи охорони здоров'я (зокрема фінансування, електронної системи e-Health, закупівель та дистрибуції ліків та медичного обладнання), обізнаності щодо вакцинації, профілактиці хвороб, розвитку системи громадського здоров'я, боротьбі з дезінформацією, що негативно впливає та обізнаність громадян щодо питань охорони свого здоров'я» [11].

Відкритою та найболючішою темою для медіа у сфері медицини в Україні й надалі на жаль залишається недофінансування, новими та тими, що вселяють надію, є приклади впровадження світового досвіду, зокрема того, що стосуються покращення умов перебування дитини та її батьків під час лікування. Зацікавлення в передачі якісної інформації про заклади охорони здоров'я це ще один позитивний момент в розвитку українського медіапростору. Підготовка журналіста щодо висвітлення медичної тематики, особливо коли це стосується дітей, потребує виваженого підходу та коректного впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безпечна школа – Нік Вуйчич (ВІДЕО). – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protidiya-bulingu/bezpechna-shkola-nik-vujchich-video>
2. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися правил. Спеціальний звіт. - К., ГО «Телекритика», 2016. - 48 ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ms.detector.media/content/files/deti_v_media_web_new.pdf
3. Закон України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
4. Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
5. «Кодекс безпечного освітнього середовища» – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>
6. Конвенції ООН «Про права дитини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/documents/3719/convention_small_final.pdf
7. Лист МОН від 27.06.2019 № 1/9-414 “Деякі питання щодо створення у 2019/2020 н.р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок” Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2019/07/02/lyst-mon-vid-27-06-2019-1-9-414-deiaki-pytannia-shchodo-stvorennia-u-2019-2020-n-r-bezpechnoho-osvitn-oho-seredovishcha-formuvannia-v-ditey-ta-uchnivs-koi-molodi-tsinnisnykh-zhyttievnykh-navychok/>

8. Міжнародний жіночий правозахисний центр. “Ла Страда-Україна”. Протидія булінгу. А. В. Андрєєнкова. – Режим доступу: http://www.la-strada.org.ua/ucp_mod_news_list_show_622.html
9. Мудрік В. Захист прав дитини в системі освіти / Валентина Мудрік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://la-strada.org.ua/ucp_mod_library_vi
10. Недискримінаційний підхід у навчанні (електронний курс) ГО «Студена»– Режим доступу: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-Studena+Inc+1/about>
11. Новий конкурс “Медична журналістика” відкрито! [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://internews.in.ua/uk/news/novuj-konkurs-medychna-zhurnalistyka-vidkryto/>
12. Онлайн-курс з протидії булінгу в закладах освіти МОН «Prometheus». – Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:MON+AB101+2019_T2/about
13. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Стаття 64 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3611-VI від 07.07.2011. Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
14. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 132 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protidy-bullying.pdf>
15. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19>
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>
17. Просимо захистити права дітей, батьки яких відмовляються від проведення своїм дітям профілактичних щеплень, на дошкільну, загальну середню освіту та права на охорону здоров'я. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://petition.president.gov.ua/petition/70952>
18. роки впровадження інклюзії: понад 12 тис школярів та майже 2,2 тис дошкільнят з особливими освітніми потребами навчаються разом з однолітками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/4-roki-vprovadzhennya-inklyuziyi-ponad-12-tis-shkolyariv-ta-majzhe-22-tis-doshkilnyat-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-navchayutsya-razom-z-odnolitkami>
19. Стадник С. Шкільна медіація: ефективне вирішення конфліктів у навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvitaua.com/2017/05/57985/>
20. Чи місце батькам у лікарні поряд із хворими дітьми? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrainian.voanews.com/a/ronald-mcdonald-conference/4692373.html>.
21. Юридична газета online – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/buling--stop-analiz-pershogo-roku-realizaciyi-zakonu-shchodo-protidiyi-bulingu.html>